

8. АНАЛІТИКА

Катерина Станіславівна Комашко,

заступник директора
з науково-методичної роботи
Радомишльського ліцею № 1
імені Т. Г. Шевченка,
м. Радомишль, Україна

УДК 376-056.45

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЛІЦЕЇСТА (з досвіду навчально-виховної діяльності Радомишльського ліцею Житомирської області)

Майбутньою інтелектуальною та творчою елітою суспільства, яка призначена забезпечити духовний і технічний прогрес, – є обдаровані учні. Вони потребують особливих умов для становлення. І хоча вони становлять відносно невелику групу учнів (3–5 %), саме обдарована молодь є «пробним каменем» педагогічної майстерності та фахової компетентності вчителів. Ці учні виявляють науково-методичний потенціал навчального закладу. Тому діяльність з обдарованими дітьми є однією з важливих складників навчально-виховного процесу ліцею.

У навчальному закладі формується цілісна освітня система з розвитку особистості учня, яка починається з початкової ланки освіти і має продовжуватися в основній та старшій ланках. Педагогічний колектив ліцею спільно з психологічною службою здійснює психолого-педагогічні дослідження з метою виявлення здібних і талановитих дітей. Результати таких досліджень оформляють у банк даних «Здібні, талановиті та обдаровані учні ліцею».

Педагогічний колектив ліцею плекає творчу особистість, створює умови для її повноцінного фізичного, інтелектуального та духовного розвитку. Цей процес охоплює різні напрями розвитку творчої особистості, а саме:

- 1) *академічний* (участь дітей в предметних олімпіадах);
- 2) *інтелектуальний* (участь учнів в інтелектуальних конкурсах, брейн-рингах, конкурсах творчих робіт);

- 3) *науково-дослідницький* (МАН, авторські проекти);

- 4) *художньо-естетичний* (участь у музичних, поетичних конкурсах, конкурсах малюнків та танців, в оглядах художньої самодіяльності);

- 5) *спортивно-оздоровчий* (участь у спортивних змаганнях різних рівнів).

У ліцеї створено необхідні умови для повноцінного фізичного, інтелектуального та духовного розвитку кожного ліцеїста. Для підвищення їхньої пізнавальної активності та зміцнення інтересу до вивчення навколишнього і внутрішнього світу в ліцеї працюють факультативи, клуби, спецкурси, гуртки, секції тощо. На базі ліцею функціонують факультативи з «Екології», «Фізичного експерименту», «Математики», Української літератури», «Англійської мови», спецкурси «Сім'я», «Основи психології», «Сучасний етикет», заняття хорового колективу, спортивні секції з футболу, волейболу, баскетболу, настільного тенісу.

З метою розвитку *інтелектуальної та академічної обдарованості* ми залучаємо наших вихованців до участі у предметних олімпіадах, інтелектуальних конкурсах, турнірах, змаганнях («Кенгуру», «Левеня», «Бобер», «Колосок», «Олімпус», «Соняшник», Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика, Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка (табл. 1, 2, 3).

Навчальним планом ліцею передбачено *проведення серії щорічних інтелектуальних змагань* для груп

Таблиця 1

Міжнародний математичний конкурс «Кенгуру»

Навчальний рік	Кількість учасників	Результат відмінний	Результат добрий
2012–2013	92	7	44
2013–2014	70	10	33
2014–2015	51	7	19
2015–2016	70	13	43

Таблиця 2

Міжнародний природничий інтерактивний конкурс «Колосок»

Навчальний рік	Кількість учасників	Результат срібний	Результат золотий
2012–2013	70	27	12
2013–2014	56	27	21
2014–2015	139	73	32
2015–2016	128	43	57

Таблиця 3

Міжнародний конкурс знавців української мови імені Петра Яцика

Навчальний рік	Кількість призових місць	Прізвище та ім'я учня, клас	Прізвище, ім'я вчителя
2012–2013	7	Савицька В. (3 кл.), Яковенко В. (5 кл.), Лівончик Л. (6 кл.), Красько О. (7 кл.), Дендак К. (8 кл.), Уницька Г. (9 кл.), Уницька А. (11 кл.)	Г. І. Харитончук, Л. А. Сингаївська, Г. П. Тітенко
2013–2014	3	Дендак К. (9 кл.), Повshedна І. (10 кл.), Перловська М. (11 кл.)	Г. П. Тітенко
2014–2015	5	Дяченко А. (3 кл.), Савицька В. (5 кл.), Якуненко М. (8 кл.), Стадник А. (10 кл.), Уницька Г. (11 кл.)	Т. І. Дяченко, Л. П. Оладько, Г. П. Тітенко.
2015–2016	6	Савицька В. (6 кл.), Яковенко В. (8 кл.), Макарчук А. (5 кл.), Якуненко М. (9 кл.), Красько О. (10 кл.), Маленко Д. (11 кл.)	Г. П. Тітенко, Л. П. Оладько, О. В. Довгаленко

класів: «Пізнайко» (3–4 класи), «Розумники і розумниці» (5–6 класи), «Ерудит» (7–8 класи), «Інтелект» (9–11 класи). Діти ретельно готуються до цих конкурсів, охоче беруть в них участь.

Фото 1. Учасники фінальної гри «Пізнайко – 2016» учні 3–4 класів

Фото. 2. Учасники фінальної гри «Інтелект»
учнів 9–11 класів

Фото 3. Переможниця конкурсу «Розумники,
розумниці – 2016» учениця 5Б класу Олександра
Куліковська

Фото 4. Учасники фінальної гри «Розумники,
розумниці – 2016» учні 5–6 класів

Особливу роль в розвитку творчого потенціалу ліцеїстів відіграє їх залучення до *науково-дослідницької діяльності* у межах діяльності Науково-дослідницького товариства (НДТ) «Пошук». Цією діяльністю займаються ліцеїсти 3–11-х класів, які виявляють інтерес і здібності до такого виду діяльності. НДТ «Пошук» об'єднує молодих науковців, які у процесі написання наукових робіт і проектів набувають умінь самостійно працювати з інформаційними джерелами, визначати мету, аналізувати та систематизувати отриману інформацію, проводити дослідження та експерименти під керівництвом досвідчених учителів, які водночас є науковими керівниками.

Захист-презентація проектів та науково-дослідницьких робіт та їх обговорення проходять на науково-практичній конференції у ліцеї. Більш вдалі роботи заслуховують на районному рівні та в обласному територіальному відділі МАН України. Впродовж 2011–2016 рр. 7 ліцеїстів захистили науково-дослідницькі роботи у Житомирському територіальному відділенні МАН. Роботи учнів Ірини Повшедної, Костянтина Ткачука та Юлії Янович в секції «Екологія» (науковий керівник Н.В. Горбачова) було нагороджено дипломами I, II, та III ступенів. Матеріали проектів та науково-дослідницьких робіт наших ліцеїстів узагальнюють і видають щорічно окремим томом «Сходінки до великої науки». Його використовують у навчальній діяльності учні, вчителі ліцею та науковці ВНЗ, з якими ми співпрацюємо.

Науково-практична конференція НДТ «Пошук»

За роки існування ліцею 38 ліцеїстів написали і захистили наукові роботи у Житомирському територіальному відділенні МАН України в секціях з мікротамакроекономіки, сільського і лісового господарства, історичного краєзнавства, хімії, екології, фізики, біології, української мови та світової літератури, психології та мистецтвознавства, історико-географічній секції та секції математики. Були нагороджені дипломами I, II та III ступенів і посвідченнями кандидатів у дійсні члени МАН України.

Таким чином, дослідницька діяльність ліцеїстів слугує засобом для самореалізації власного творчого

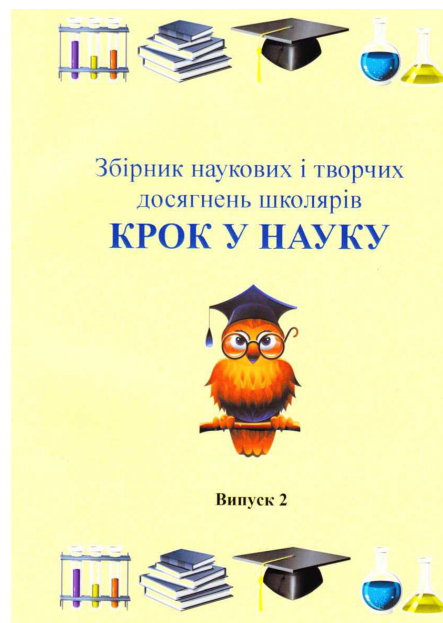
потенціалу і розвитку їх аналітично-синтетичного мислення.

Минулого навчального року нас запросили до співпраці колеги Дніпропетровського хіміко-технологічного університету (Об'єднання науковців GlobalNauka). Результатом цієї співпраці став збірник наукових і творчих досягнень ліцеїстів «КРОК У НАУКУ», де вчителі та ліцеїсти-дослідники надрукували власні доробки та отримали сертифікати.

У першому випуску цього збірника в секції «Екологія» видано науково-дослідницьку роботу ліцеїста **Костянтина Ткачука** «Вплив синтетичних поверхнево-активних речовин та твердості води на особливості розвитку *Elodea Canadensis*» (науковий керівник: **Галина Василівна Муж**, кандидат біологічних наук, доцент кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття Житомирського державного університету імені Івана Франка; педагогічний керівник: **Горбачова Надія Василівна**, вчитель біології в ліцеї, спеціаліст вищої категорії, старший вчитель). У секції «Хімія» цього ж випуску видано роботу **Катерини Бурлаченко** «Визначення якості меду» (науковий керівник: **Надія Миколаївна Шкідченко**, учитель хімії в ліцеї, спеціаліст I категорії).

У другому випуску «КРОК У НАУКУ» в секції «Екологія» було опубліковано результати дослідницької роботи **Ірини Повшедної** «Вплив синтетичних миючих засобів та фунгіцидів на *Lemna Minor* як універсального біоіндикатора водойм» (науковий керівник: **Галина Василівна Муж**, доцент Житомирського державного університету імені Івана Франка, кандидат біологічних наук; педагогічний керівник: **Надія Василівна Горбачова**, вчитель біології в ліцеї, спеціаліст вищої категорії, старший вчитель). В секції «Фізика» результатами дослідницької діяльності поділився **Юрій Березовчук** «Альтернативні джерела енергії» (науковий керівник: **Євгеній Федорович, Орехівський** учитель фізики ліцею, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист). У секції «Золоте перо» цього ж випуску надруковано вірші **Дар'ї Маленко** «Наш Кобзар», «На Україні – війна», «Берізка», «Вклонімося великій перемозі», «Осінні чари» (науковий керівник:

Галина Петрівна Тітенко, учитель української мови та літератури ліцею, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист). Найменші науковці ліцею, учні 3 класу опублікували власні твори та вірші у секції «Золоте перо»: **Наталія Бродовська** «Казкова осінь», «Веселка радості»; **Юрій Чаповський** «Осіння казка»; **Даніїл Пивоваренко** «Зайчикова осінь»; **Богдан Фінагесев** «Осіння пригода»; **Артур Мороз** «Казкова осінь» та **Марк Мінц** «Осінь мила» (педагогічний керівник: **Ірина Юрївна Бецко**, учитель початкових класів, спеціаліст I категорії).

Збірник «Крок у науку»

Сертифікат вчителя фізики Є.Ф.Орехівського

Одним з напрямів навчально-виховної діяльності з розвитку *академічної та інтелектуальної обдарованості* ліцеїстів є їхня участь в предметних олімпіадах. У ліцеї олімпіади I туру проходять у межах Дня Науки відповідно до річного плану діяльності навчального закладу. До олімпіад та змагань, передбачених програмою Дня Науки, залучають по можливості кожного ліцеїста. Підсумки підводять, визначаючи персональний рейтинг кожного учасника, а також здійснюють підрахунок балів, що здобули ліцеїсти у групах. Переможцям на загальноліцейській лінійці вручають нагороди, цінні подарунки.

Проведення ліцейних предметних олімпіад у межах Дня Науки є добрим та позитивним стимулом для кожного учасника без винятку з метою показати, на що здатен, підтвердити рівень знань з того чи іншого предмета.

У II турі предметних олімпіад наш навчальний заклад на II місці серед навчальних закладів Радомишльського району. Кожного року ліцеїсти виборюють 20–40 призових місць. Таблиця 4 демонструє кількість призерів II туру предметних олімпіад нашого навчального закладу за 2011–2016 роки.

Таблиця 4

Наші призери району

Навчальний рік	Загальна кількість призових місць	Місця		
		I	II	III
2011–2012	37	10	14	13
2012–2013	32	14	9	9
2013–2014	24	8	7	9
2014–2015	29	11	10	8
2015–2016	22	7	4	11

У III обласному турі олімпіад ліцеїсти щороку виборюють 5–7 призових місць з таких предметів, як біологія, екологія, хімія, географія, фізика, математика, інформаційні технології, правознавство.

На таблиці 5 показано кількість призерів III туру предметних олімпіад 2010–2016 роки.

З метою розвитку *художньо-естетичної обдарованості* у ліцеї створено мережу гуртків «Дивослово», «Світ казки чарівної», «Вишиванки», «Умілі ручки», дизайну та малювання (СЮТ), м'якої іграшки (БДТ) та інших гуртках, вокальний ансамбль, хоровий колектив, драматичну студію. Вони розвивають світоглядні уявлення ліцеїстів, їхнє естетичне ставлення до дійсності та мистецтва, формують потреби у художньо-творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні. Розвиток творчої особистості спрямовано на креативне самозростання ліцеїстів, забезпечення їх самостійної пошуково-перетворювальної діяльності, активне ставлення до мистецтва.

Результатом щорічної виховної діяльності ліцеїстів і талановитих керівників-наставників є першість у районному огляді художньої самодіяльності, під керівництвом **Володимира Володимировича Бакуємського**. Хоровий колектив ліцеїстів, проатестовано

обласною атестаційною комісією та присвоєно звання «Зразковий аматорський дитячий хоровий колектив».

Фото 6. Виступ хорового колективу ліцею 20 квітня 2012 року

Нагорода хоровому колективу ліцею

А наші вокалісти Ангеліна Карпусь (11 клас), Любков Пянькевич (11 клас), Оксана Красько (11 клас) зачаровують голосом не лише радомишлян та житомірян, а навіть відомі у столиці і за межами України. Вони є призерами та переможцями чисельних музичних конкурсів: обласного «Перша нота», Всеукраїнського конкурсу «Партія вокалу», україно-чеського конкурсу-фестивалю «Золоті зернята України» тощо.

Ліцейне самоврядування покликано розвивати *лідерсько-соціальну обдарованість* наших ліцеїстів. У навчальному закладі розроблено, створено та власну систему самоврядування. Президентська рада та її міністерства стали ініціаторами та організаторами багатьох цікавих і корисних справ, особливо в організації змістовного дозвілля ліцеїстів. Участь у діяльності органів ліцейного самоврядування сприяє виробленню в учасників навчально-виховного процесу організаторських умінь та навичок, максимальному

Таблиця 5

Особистісні призери нашого ліцею та їхні наукові керівники

Навчальний рік	Прізвище, ім'я учня	Клас	Призове місце	Предмет	Учитель
2010–2011	Ірина Повshedна	7Б	II	Математика	Л. Ю. Зінченко
	Денис Павленко	10Б	III	Біологія	Л. Г. Мельник
	Анастасія Уницька	9А	II	Біологія	Н. В. Горбачова
	Павло Кузьменко	8Б	III	Біологія	Н. В. Горбачова
2011–2012	Олександра Шепель	8Б	II	Математика	Л. Ю. Зінченко
			III	Фізика	В. В. Велічанська
			III	Біологія	Н.В. Горбачова
	Юлія Кучерявенко	11Б	III	Біологія	Л. Г. Мельник
			III	Правознавство	В. В. Назаренко
	Дмитро Кондратюк	10А	III	Інформ. технології	Р. М. Зубленко.
	Денис Павленко	11Б	III	Біологія	Л. Г. Мельник
Леонід Бурлаченко	9А	III	Правознавство	В. В. Назаренко	
Анастасія Уницька	10А	III	Біологія	Н. В. Горбачова	
Павло Кузьменко	9Б	III	Біологія	Н. В. Горбачова	
2012–2013	Олександра Шепель	9Б	III	Географія	В. І. Волошина
			III	Фізика	В. В. Велічанська
			III	Біологія	Н. В. Горбачова
	Анастасія Уницька	11А	III	Біологія	Н. В. Горбачова
	Кузьменко Павло	9Б	III	Біологія	Н. В. Горбачова
2013–2014	Ірина Повshedна	9Б	III	Біологія	Н. В. Горбачова
	Марія Лобунська	8А	III	Біологія	Н. В. Горбачова
	Олександра Шепель	10	III	Біологія	Н. В. Горбачова
	Павло Кузьменко	11	III	Біологія	Н. В. Горбачова
2014–2015	Ірина Повshedна	11	II	Екологія	Н. В. Горбачова
	Марія Лобунська	10	III	Біологія	Л. Г. Мельник
	Леся Лівончик	8Б	III	біологія	Л. Г. Мельник
	Олена Прудіус	8А	III	Біологія	Н. В. Горбачова
2015–2016	Леся Лівончик	9Б	III	Біологія	Л. Г. Мельник
	Яна Райнич	10	III	Біологія	Н. В. Горбачова
	Дар'я Маленко	11	III	Біологія	Л. Г. Мельник
	Юлія Янович	10	II	Екологія	Н. В. Горбачова
	Марія Якуненко	9А	III	Правознавство	В. В. Назаренко
	Юлія Янович	10		Екологія (МАН)	Н. В. Горбачова

Фото 7. Ми творимо веселкову країну

розвитку в кожній дитині потенціальних здібностей та можливостей, формуванню ініціативи, творчості, самоствердженню, задоволенню потреб у спілкуванні з однолітками. З метою розвитку ініціативи, творчості та самостійності на більш ранньому етапі шкільного життя в ліцеї створена і працює організація «Країна Веселкова», членами якої також стали учні початкових класів.

У підлітковому віці актуальним є розвиток соціальних компонентів здібностей у системі референтних відносин. Актуальною є потреба в належності та самоствердженні. Питання про розвиток тих чи інших здібностей вирішують за допомогою референтної групи. Метою ліцею лідерства є створення ціннісного поля для самовдосконалення та розвитку *лідерсько-соціальної обдарованості*. Вона надає можливість дитині реалізувати себе не в групі однолітків з сумнівною репутацією, де критерієм визнання є теорія «хто сильніший, той і правий», а серед різних вікових категорій ліцеїстів, де формуються почуття підтримки, успіху, радості тощо.

Дитина отримує необхідний досвід не лише щодо досягнення згоди з людьми, а й дотримання власних принципів. Бути лідером – означає навчитися бути ним, адже лідерами не народжуються. Розум, характер, вплив середовища – це лише початок для розвитку лідерства. Лідер – це людина, яка готова брати на себе відповідальність у розв'язанні будь-яких проблем, а також впливати на оточуючих і досягати поставлених цілей. На сьогодні це одна з важливих проблем сучасної молоді в зв'язку з необхідністю постійно вирішувати нові проблеми у мінливому житті.

У ліцеї ефективно працює мережа спортивних секцій, спрямованих на розвиток *спортивної обдаро-*

ваності наших ліцеїстів. Для зміцнення психомоторного та фізичного здоров'я вихованців їх залучають до діяльності в спортивних секціях ліцею та міста. Для цього проводять Дні здоров'я, змагання з волейболу, футболу, баскетболу, настільного тенісу, легкоатлетичні кроси, «Козацькі забави» тощо. Діти мають можливість займатися у секціях з велоспорту, рукопашного бою, кікбоксінгу, гирьового спорту. Спортсмени нашого ліцею є переможцями та призерами спортивних змагань з вищезазначених видів спорту на районному, обласному та Всеукраїнському рівнях.

Педагогічний колектив ліцею послідовно та систематично співпрацює з ВНЗ України стосовно питань науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу. З 2003 р. ліцей є базовим для кафедр ботаніки та зоології Житомирського Державного університету імені І. Франка. У 2004 р. Радомиський ліцей разом та 24 навчальних закладів нового типу Житомирської області разом з Житомирським Державним університетом імені І. Франка увійшли до навчально-науково-виробничого комплексу «Полісся» та є активними учасниками його засідань, науково-практичних конференцій, методичних виставок, виїзних засідань-семініарів. Ліцей систематично подає творчі доробки членів педагогічного колективу для видання.

Житомирський Державний університет імені І. Франка допомагає педагогічному та учнівському колективам впевнено крокувати у майбутнє, бути на перших позиціях у навчанні, дослідницькій діяльності, проведенні семінарів, конференцій, зустрічей з обміну думками та досвідом, цікаво та ефективно працювати та навчатися і не зупинятися на досягнутому.

Фото 8. Команда ліцеїстів з баскетболу

Фото 9. Аліна Кучкрявенко (10 клас) – чемпіонка з велоспорту

Угоди про співпрацю укладено з:

- Київським національним університетом харчових технологій;
- Рівненським національним університетом водного господарства та природокористування;
- Херсонським економічно-правовим інститутом;
- Житомирським інститутом медсестринства;
- Київським інститутом трансформації суспільства.

Ліцей № 1 імені Т. Г. Шевченка міста Радомишля, Житомирської області також співпрацює з дитячим садком № 1, професійним ліцеєм, СЮТ, СЮН, Будинком творчості, спортивним та музичним навчальними закладами, відділом культури і туризму м. Радомишль.

Така співпраця якісно розв’язує проблеми забезпечення повноцінного розвитку учнів, впровадження нових програм та інноваційних технологій у навчально-виховний процес, забезпечення своєчасного та всебічного розвитку особистості, виховання активного пізнавального ставлення до сучасного світу. Завдяки атмосфері співробітництва здійснюють творча взаємодію у зростанні педагогічної майстерності вчителів.

Трансформувати науково-педагогічні теорії у педагогічну практику нам також допомагають наші випускники-науковці, які постійно підтримують з нами зв’язки. Це:

- Віктор Йосипович Шатило – академік, доктор медичних наук;
- Володимир Іванович Лаврик – академік, доктор технічних наук;
- Юрій Антонович Туровець – академік, генерал;
- Галина Євгенівна Киричук – доктор біологічних наук;
- Василь Георгійович Пивоваренко – доктор хімічних наук;
- Зоя Василівна Огороднійчук – професор, кандидат психологічних наук;
- Людмила Валентинівна Кузьменко – кандидат технічних наук;
- Валерій Олексійович Павленко – кандидат фізико-математичних наук;
- Юрій Олексійович Цендровський – кандидат історичних наук;
- Зінаїда Борисівна Янченко – кандидат економічних наук;
- Інна Григорівна Канцур – асистент кафедри фінансового менеджменту.

Наш педагогічний колектив завжди перебуває в творчому пошуку нових педагогічних ідей і готовий до співпраці з науковцями для вдосконалення навчання сучасного вчителя, його професійного зростання, підняття рейтингу освіти. Це має забезпечити високomorальних громадян країни, всебічно розвинених, духовно багатих, фізично досконалих, здатних творити нову Україну, державу третього тисячоліття.